

NEKATERE ZNAČILNOSTI POVRATNIH GLAGOLOV V SLOVENŠČINI IN RUŠČINI

Mladen Uhlak

Filozofska fakulteta, Ljubljana

UDK 81'367.625=163.6=161.1

V razpravi poskušam osvetliti nekatere značilnosti kategorije povratnosti in povratnih glagolov v ruščini in slovenščini. V prvem delu se osredotočam na teoretično-metodološka izhodišča, kot so opredelitev kategorije povratnosti, razlikovanje med slovnično in leksikalno povratnostjo in na vprašanje tipologije povratnih glagolov. V drugem delu izpostavljam nekatere skupine povratnih glagolov v ruščini in slovenščini, pri katerih prihaja med jezikom do izrazitih razlik v rabi.

povratnost, povratni glagoli, kazalci povratnosti, vršilskost, primerjava slovanskih jezikov

In this paper I analyse the features of reflexivity and meaning of reflexive verbs in Russian and Slovene. I first focus on theoretical and methodological issues like the definition of the reflexive category, the difference between grammatical and lexical reflexivity, and the question of reflexive verb typology. I then point out some of the groups of reflexive verbs in Russian and Slovene language where the differences in usage are evident.

reflexivity, reflexive verbs, markers of reflexivity, agentivity, comparison of Slavic languages

1 Uvod

V dani razpravi poskušam osvetliti nekatere značilnosti povratnosti in povratnih oblik (zaimkov in povratnih glagolov) v ruskem in slovenskem jeziku. V sodobnih tipoloških raziskavah se povratnost opredeljuje kot realizacija »posebnega tipa eno-referenčnosti, in sicer polnega ali delnega sovpadanja predmeta dejanja (ali drugega udeleženca) in osebka dejanja« (Genjušene, Nedjalkov 1991: 247; prevedel M. U.). Predstavljeno bo, da imajo tako v ruščini kot v slovenščini povratni glagoli poleg izražanja kategorije povratnosti tudi druge pomene.

Obstajajo številne študije, v katerih so različni lingvisti primerjali kategorijo povratnosti v ruščini in drugih slovanskih jezikih. Naj omenim A. Isačenka (1960), ki je primerjal ruski in slovaški morfološki ustroj, ali J. Knjazeva (2007), ki je pisal o ruščini v primerjavi z bolgarščino, poljščino, srbščino in češčino. Nobena od teh študij pa ne omenja slovenščine in je ne primerja z ruščino.

Primerjava povratnosti v slovenščini in ruščini je bežno opisana v učbeniku O. S. Plotnikove (1990) in v slovenskih slovnica ruskega jezika (Jakopin 1968; Sever, Derganc 2010). V dani razpravi bom, opirajoč se na omenjena dela, poskušal

razširiti primerjavo in osvetliti nekatere značilnosti povratnih glagolov v ruščini in slovenščini.

2 Kazalci povratnosti

Na ravni oblike se v slovanskih jeziki pojavljata dva osnovna kazalca povratnosti, ki se razlikujeta tako z vidika morfologije kot z vidika skladenjske odvisnosti. Ruščina in slovenščina poznata skladenjsko samostojni povratni zaimek *sebe/себя*. Ta zaimek je enopomenski in izraža enoreferenčnost, sovpadanje vršilca in prizadetega. Ruski jezikoslovec Knjazev (2007: 260) ga označuje kot »težki zaimek«, ker je »obtežen« oz. odpira pozicijo novega udeleženca – prizadetega, ki sovпада z vršilcem dejanja.

Osnovna morfološka razlika med slovenščino in ruščino se kaže pri t. i. lahkih povratnih zaimkih (Knjazev 2007: 260). Ti zaimki v nasprotju z oblikami *sebe/себя* ne odpirajo novih udeleženskih mest. V slovenščini sta »lahka zaimka« prosti naslonki *se* in *si*, ki se v slovenskem jezikoslovju imenujeta prosta morfema. Njun položaj v besednem redu določajo posebna pravila naslonskega niza. V ruskem jeziku je glavni kazalec povratnosti, poleg »težkega zaimka«, povratni postfiks *-ся/-сь*,¹ ki ima vedno stalno mesto kot končni del glagola.

Glede ravni vsebine sem že omenil, da je »težki zaimek« (rus. *себя* in sln. *sebe*) enopomenski oz. kaže na sovpadanje vršilca in prizadetega, medtem ko so ostali kazalci povratnosti (slovenska prosta morfema *se/si* in ruski povratni glagoli s postfiksom *-ся*) večpomenski. V obeh jeziki se s pomočjo povratnih glagolov izražajo različni pomeni, pri čemer je treba razlikovati med *leksikalno* in *slovnično* povratnostjo. V primeru *leksikalne povratnosti* gre za besedotvorni postopek. Ko netvorjenemu nepovratnemu glagolu dodamo prosti morfem (v sln.) ali postfiks (v rus.), dobimo nov glagol z drugim leksikalnim pomenom (npr. sln. *upati* (rus. *надея́ться*)/*upati* + *si* (rus. *осмелива́ться*, *сметь*). Kakor bom pokazal v nadaljevanju, pri leksikalni povratnosti netvorjeni nepovratni glagol in povratni tvorjeni glagol opisujeta različni situaciji, predvidevata različno število udeležencev in različno distribucijo njihovih vlog:

- (1) Он моет машину. – Pere avto. (Vršilec dejanja ni enak prizadetemu.)
- (2) Он моется. – Umiva se. (Vršilec izvaja dejanje na sebi (je enak prizadetemu).)

O slovnični povratnosti govorimo v primerih, ko z dodajanjem povratnih kazalcev nepovratnemu glagolu ne spremenimo leksikalnega pomena, temveč dobimo drugo obliko istega glagola. Ta tip povratnosti se nanaša na primere, ko s pomočjo povratnih oblik izražamo trpnost. Primer slovnične povratnosti bom ponazoril s stavkoma:

- (3) Мы строим дом. – Gradimo hišo.
- (4) Дом строится нами. – Hiša se gradi *od nas.

¹ Postfiks *-ся* se dodaja vsem glagolskim oblikam, ki se končujejo na soglasnik (*успокоит-ся*) in vsem deležnikom, ne glede na to, ali se končujejo na soglasnik ali samoglasnik (*смеющийся-ся* in *смеющаяся-ся*). Postfiks *-сь* se uporablja za glagolskimi oblikami, ki se končujejo na samoglasnik (*брили-сь*), z izjemo deležnikov.

Z dodajanjem povratnega postfiksa *-ся* nismo popolnoma spremenili leksikalnega pomena izhodiščnega nepovratnega glagola *строить*. Če stavka z ruskima glagoloma *мыть* in *мыться* opisujeta različni situaciji, gre pri povratnem in nepovratnem glagolu s *строить* za isto situacijo, ki je opisana iz dveh različnih perspektiv.² Pri slovnični povratnosti se torej ohrani isto število udeleženskih vlog, izražanje trpnosti s postfiksom *-ся* pa spremeni interpretacijo iste situacije.

Kako razvrstiti povratne glagole? V sodobni slovenistiki izstopa delitev povratnih glagolov A. Žele, ki razlikuje 5 tipov povratnih glagolov, pri čemer izhaja iz stališča, da prosti morfem *se* ni nikoli izgubil prvotnega pomena povratnosti, ki se pri različnih tipih različno usmerja.³ Ta tipologija sloni na pomenskem kriteriju, ki poskuša glagole uvrstiti v isto skupino na podlagi podobnega leksikalnega pomena.

V ruskem jezikoslovju obstaja več načinov delitev povratnih glagolov. Najpogostejši, ki je tudi osnova klasifikacije v nastajajoči *Korpusni slovnici* (Русская корпусная грамматика), izhaja iz odnosa med nepovratnim (netvorjenim) glagolom in povratnim (tvorjenim) glagolom (Letučij 2010). Netvorjeni glagol je najpogosteje prehodni glagol, pri katerem dodajanje postfiksa *-ся* povzroči ukinitve premege predmeta.⁴ V svoji razpravi se opiram na tipologijo, ki jo je vpeljala jezikoslovka N. A. Janko-Trinicka (1962). Ta je pri delitvi povratnih glagolov izhajala iz dveh glavnih načinov ukinitve premege predmeta. Prvi primer je, ko premi predmet dejanja nepovratnega glagola postane osebek dejanja povratnega glagola – v tem primeru govori o tipu povratnih glagolov, ki imajo predmetni pomen (*отобъектное значение*; glej Janko-Trinicka 1962: 79).⁵ Drugi tip povratnih glagolov ima po Janko-Trinicki osebkov pomen (*отсубъектное значение*) in se nanaša na primere, ko je osebek dejanja povratnega tvorjenega glagola enak osebkcu netvorjenega nepovratnega glagola.⁶ Menim, da je poleg te delitve, ki je izhodišče raziskav sodobnih jezikoslovcev (Knjazev 2007), treba upoštevati še skladenjskopomenski vidik, ki se kaže v odnosu med udeleženskimi vlogami v stavkih, kjer se uporabljajo povratni glagoli. To pomeni, da je treba za boljši opis in klasifikacijo tipov povratnih glagolov izpostaviti odnose med dejanjem in vršilcem dejanja, med dejanjem in drugimi udeleženci (kot so prizadeto, naslovnik, doživljalec idr.). V svojem prispevku se bom

² Pri stavku *Мы строим дом* smo postavili poudarek na tem, da gradimo hišo (izvajamo dejanje z izpostavljenim vršilcem), pri drugem stavku smo se osredotočili na prizadeto, ki je prevzelo funkcijo osebkca, nad katerim se izvaja dejanje.

³ A. Žele (2013: 119–120) razlikuje naslednje tipe: glagole samopremikanja (*premikati se, utopiti se*), glagole samodelovanja (*razdajati se, najesti se*), glagole stanja ali počutja (*bati se, veseliti se*), glagole pojavnosti (v katero uvršča tako brezagentne *daniti se, svitati se* kot deagentne tipe z vršilcem v dajalniku *kolcati se, zehati se*), glagole splošnovršilske navajenosti ali navadnosti (*Tod se hodi, se govori*).

⁴ V ruščini tvorimo povratne glagole iz netvorjenih nepovratnih glagolov v primeru deagentivnih stavkov, za katere se v sodobnem ruskem jezikoslovju uporabljata termina brezosebni trpnik (*В книге указывается на другое решение задачи – В книге je podana druga rešitev naloge*) in brezosebni modalni trpnik (*Мне не спится – Ne morem spati*).

⁵ Tipičen primer so povratni glagoli, ki izražajo trpnost (*Дом строится рабочими* v primerjavi z *Рабочие строят дом*).

⁶ Ta tip bom v nadaljevanju ponazoril s pravimi povratnimi, vzajemno povratnimi in absolutno povratnimi glagoli.

omejil na primerjavo nekaterih skupin povratnih glagolov, pri katerih se kažejo bolj ali manj izrazite razlike med ruščino in slovenščino. Poskušal bom ugotoviti, katere skupine so pogostejše v slovenščini in katere v ruščini.

3 Klasifikacija povratnih glagolov

3.1 Povratni glagoli z osebkovim pomenom (v ospredju je vršilec dejanja)

Najprej bom analiziral nekatere primere povratnih glagolov (v nadaljevanju PG), ki imajo osebkov pomen, pri katerih se kaže visoka stopnja vršilskosti in je vršilec dejanja PG isti kot pri vršilcu dejanja netvorjenega nepovratnega glagola. Pri tem tipu bom izpostavil tri skupine: prave povratne glagole, vzajemno povratne in absolutno povratne glagole, ki vsi izkazujejo razlike v rabi med slovenščino in ruščino.

3.1.1 Pravi povratni glagoli (en vršilec dejanja = eno prizadeto)

V to skupino sodijo glagoli, za katere je značilna pomenska zunajjezikovna povratnost: enoreferenčnost udeležencev vršilca in prizadetega. Tako v ruščini kot v slovenščini se v to skupino uvrščajo glagoli, ki označujejo dejanje živega, zlasti človeškega vršilca dejanja, ki zavestno vrši določeno dejanje nad samim seboj ali nad delom svojega telesa.

Oba jezika poznata glagole, ki označujejo dejanja, povezana z nego telesa:

мыться – umivati se, одеваться – oblačiti se, бриться – briti se, причесываться – česati se.

Toda razlike se pojavljajo med pravimi povratnimi glagoli, ki ob izražanju enoreferenčnosti nimajo opraviti z zunanostjo. Kot primer vzemimo glagole zaznavanja (*verba sentiendi*), pri katerih sovpadata vršilec in prizadeto, a je stopnja vršilskosti v primerjavi z glagoli, kot sta *umivati se* in *oblačiti se*, znatno oslABLJENA:

(5) Vidi *se* v ogledalu. – Он видит *себя* в зеркале.

(6) Prvič sem *se* slišal po radiu. – Я в первый раз услышал *себя* по радио.

Pri teh primerih je v slovenščini očitna motiviranost prostega morfema, ki je pomensko najbližje povratnoosebneemu zaimku *sebe*. Primerjava med jezikoma kaže, da se v ruščini na mestih, kjer je treba izraziti sovpadanje med premim predmetom (prizadetim) in osebkom (vršilcem dejanja), pogosto uporablja kombinacija prehodnega nepovratnega glagola s tožilnikom povratnoosebnega zaimka *себя*, in ne povratni glagol kakor v slovenščini. Na to posebnost je opozoril Isačenko (1960: 384), ki je pri primerjavi ruščine in slovaščine opazil, da je v ruščini skupina pravih povratnih glagolov neproduktivna in omejena na ozko skupino. Isto značilnost ruščine je mogoče ponazoriti z odnosom med ruskimi in slovenskimi primeri *спрашивать себя* – *spraševati se*; *заставить себя* – *prisiliti se*; *недооценивать себя* – *podcenjevati se*; *чувствовать себя* – *počutiti se*.

Razlika še enkrat kaže, da je izražanje prave povratnosti (enoreferenčnosti) neproduktivno v ruščini, medtem ko so pravi povratni glagoli s prostim morfemom *se* zelo razširjeni v slovenščini.

3.1.2 Vzajemni povratni glagoli (veliko vršilcev = veliko prizadetih/veliko prejemnikov)

Še večjo razliko med slovenščino in ruščino srečamo pri naslednjem primeru leksikalne povratnosti – pri glagolih, ki imajo vzajemno povratni pomen. Gre za glagole, ki izražajo situacijo, pri kateri sodeluje več udeležencev, od katerih je vsak hkrati vršilec dejanja in tudi prizadeto, na katerega vplivajo drugi vršilci. Številni ruski jezikoslovci opozarjajo, da je skupina vzajemnih PG v sodobni ruščini zelo omejena: pojavlja se bodisi pri glagolih, ki označujejo medsebojno agresivno vedenje (*ругаться – zmerjati se, ссориться – prepirati se*), bodisi pri glagolih, ki so povezani s prijateljskimi in ljubezenskimi čustvi (*обниматься – objemati se, целоваться – poljubljati se, знакомиться – spoznati se, встречаться – srečati se*).

V slovenščini je ta skupina večja in produktivnejša. Zato opozarjam na naslednjo razliko: tam, kjer se v slovenščini vzajemnost izraža s PG, se v ruščini pogosto pojavlja prehodni glagol z zaimensko besedno zvezo *друг друга* (prim. Sever, Derganc 2010: 131).

Primeri s prostim morfemom *se*:

(7) *разуметь се – понимать друг друга; поштовать се – уважать друг друга; ценить се – ценить друг друга; иметь се рад – любить друг друга.*

Primeri s prostim morfemom *si*:

(8) *помогать si – помогать друг другу; одпустить si – простить друг друга; дописывать si – писать друг другу.*

Tudi v slovenščini lahko zasledimo rabo zaimenske besedne zveze *drug drugega* (ki se v nasprotju z ruščino diferencira tudi po spolih), predvsem ko je treba poudariti *vzajemnost* ali odpraviti dvoumnosti. To je razvidno iz naslednjih stavkov:

(9) *Drug drugemu* nista mogla odpustiti laži. – Они не могли друг другу простить ложь.

(10) Nista si mogla odpustiti, da sta pozabila izklopiti štedilnik. – Они не могли простить себе, что забыли выключить плиту.

Pri prvem stavku (9) je izpostavljena vzajemnost (ki se tako v sln. kot v rus. izraža z zaimensko besedno zvezo), pri drugem stavku ni vzajemnosti – vsak pri sebi si ni mogel odpustiti (v sln. povratni glagol, v rus. *простить себе*).

3.1.3 Absolutni povratni glagol s habitualnim pomenom («tvorno predmetni» pomen) (en vršilec + implicirano prizadeto)

V slovenskih slovnica ruskega jezika avtorji opozarjajo, da v ruskem jeziku posebno pozornost zasluži neproduktivna skupina povratnih glagolov, ki označujejo trajno ali začasno lastnost subjekta, ki se prenaša na abstrahirani in neomenjeni predmet (Sever, Derganc 2010: 132). Ta skupina PG nima pomena semantične povratnosti, saj dejanje ni usmerjeno proti vršilcu, temveč proti impliciranemu predmetu.

Slovenske govorce je treba posebej opozoriti na stavke z živimi vršilci dejanja:

(11) Собака кусается. – Pes grize.

(12) Кошка царапается. – Mačka praska.

Ne smemo jih razumeti kot pomensko povratne glagole, saj omenjene živali ne vršijo dejanja na sebi, temveč na impliciranem drugem.

V isto skupino lahko uvrstimo primere povratnih glagolov, ki označujejo trajne lastnosti neživih predmetov, ki lahko škodijo neomenjenim drugim:

(13) Грубый шерстяной свитер, надетый на голое тело, сильно колется. – Grob volnen pullover, oblečen na golo kožo, močno pika.

Slovenščina ne pozna tega tipa PG z neživimi vršilci, kar potrjujejo primeri opozoril, ki jih ni mogoče neposredno prevajati:

(14) Ручка пачкается. – Kemični svinčnik pušča.

(15) Осторожно, стены побелены и пачкаются. – Pozor, sveže pleskano (in implicirano: lahko se umažete).

Ker ne gre za aktualizirani pomen, temveč za trajno lastnost, se v teh primerih najpogosteje uporablja sedanjiška oblika nedovršnih glagolov. Iz prevodov ruskih stavkov je razvidno, da se v tem kontekstu tudi v slovenščini največkrat uporabljajo nedovršni glagoli, ki po svoji obliki niso povratni.

V pogovorni slovenščini in ruščini lahko najdemo podobne primere povratnih glagolov z živim vršilcem dejanja, pri katerih se habitualni pomen lastnosti (ponavljajočega se dejanja, ki škodi drugim) prepleta z vzajemnim pomenom.

(16) Pazi, to je tisti fant, ki *se pretepalki se poljublja*.

(17) Учительница вызвала в школу родителей ученика и жалуется на его поведение: «Ваш сын безобразно себя ведёт! Он прогуливает уроки, и дерётся.» – Učiteljica je povabila učenčeve starše v šolo in se pritožila zaradi njegovega vedenja: »Vaš sin se nesramno obnaša! Izostaja od pouka in *se tepe*.«

Pri vseh treh tipih ruskih PG (pravi povratni, vzajemni in absolutni povratni) govorimo o leksikalni povratnosti. To pomeni, da dodajanje povratnega postfiska nepovratnemu glagolu spremeni odnose med udeleženci (pravi povratni in vzajemni povratni) ali odnos med dejanjem in prizadetim (pri absolutnih PG se zmanjša pomen predmeta na račun pomembnosti dejanja).

3.2 Povratni glagoli s predmetnim pomenom (oslabitev vršilskosti)

Omenil sem že, da se opisani primeri PG z osebkovim pomenom razlikujejo od PG s predmetnim pomenom. Razlika se kaže pri primerjavi s prehodnim nepovratnim glagolom: pri PG s predmetnim pomenom predmet dejanja nepovratnega glagola zasede mesto formalnega osebk. Obenem se stopnja vršilskosti zmanjša, vršilec dejanja se umakne v ozadje. Tipični primer rabe PG s predmetnim pomenom je izražanje trpnosti:

(18) Учёные изучают проблему. Проблема изучается (учёными). – Znanstveniki preučujejo problem. Problem se preučuje (*od znanstvenikov).⁷

⁷ Vršilec dejanja v trpnih stavkih se v slovenščini največkrat izpušča, v ruščini je ali izpuščen ali pa se izraža z orodnikom.

Pri PG s predmetnim pomenom se bom osredotočil samo na t. i. dekvazitivne glagole.⁸

3.2.1 Dekvazitivni povratni glagoli (neživo prizadeto in odsotnost vršilca dejanja)

Primer tega tipa je povratni glagol v stavku:

(19) *Стакан разбился. – Kozarec se je razbil.*

Če je pri PG s trpnim pomenom vršilec potisnjen v ozadje in se v ruščini lahko izraža z orodnikom (gl. zgled 18), zasledimo pri dekvazitivnih glagolih popoln umik vršilca. V našem primeru (19) zunajjezikovni povzročitelj dejanja ni omenjen: ni jasno, ali je nekdo razbil kozarec z nenamernim zamahom roke ali se je kozarec zrušil zaradi drugega zunanjega vzroka (vetra, potresa ipd.). V središču je stanje neživega predmeta, ki doživi spremembo, ki je največkrat spontana, nepričakovana in stihijska. Nenadne spremembe se izražajo z dovršnimi glagoli, medtem ko pri PG, ki izražajo trpnost, prevladuje raba nedovršnikov.

Kako se pri tovrstni rabi PG kaže razlika med ruščino in slovenščino?

V obeh jezikih je mogoče najti procese, ki opisujejo delovanje različnih strojev in mehanizmov, ki jih upravlja in povzroča človek, a je njegova vršilskost v ozadju:

(20) *Занавес опустился. – Zavesa se je spustila.*

(21) *В комнате зажегся свет. – V sobi se je prižgala luč.*

Isto sovpadanje najdemo pri primerih, ko gre za nenadne negativne dogodke, na katere nismo namerno vplivali.

(22) *Прибор сломался. – Naprava se je pokvarila.*

(23) *Рассыпалась соль. – Sol se je raztresla.*

Toda pri primerih, kjer poudarjamo spremembo stanja brez izpostavljanja vršilca dejanja, lahko zasledimo tudi naslednjo razliko: v primerih, ko govorimo o spremembi, pri kateri je vloga vršilca (in povzročitelja) dejanja zvedena na to, da vemo, da se je začelo dejanje, a je bolj kot njegova vloga pomemben rezultat dejanja, se na mestu, kjer je v ruščini povratni glagol, v slovenščini včasih pojavlja opisna oblika z glagolom *biti* in trpnim deležnikom na *-n* ali *-t*:

(24) *Картошка испеклась. – Krompir je pečen.*

(25) *Белье выстиралось. – Perilo je oprano.*

(26) *Суп сварился. – Juha je kuhana.*

Ko pa v slovenščini dodamo časovni prislov »končno«, izpostavimo iztek dejanja in takrat se tudi v slovenščini uporablja PG:

(27) *Krompir se je končno skuhal. Perilo se je končno opralo. Juha se je končno skuhala.*⁹

⁸ PG, ki izražajo trpnost, in dekvazitivov ne smemo enačiti. Gre za dva tipa rabe povratnih glagolov s predmetnim pomenom, ki ju je treba razlikovati.

Pri obeh jezikih se torej pojavljajo dekvazitivni povratni glagoli, ki opisujejo spremembo stanja s popolnim umikom vršilca dejanja, a je njihova raba v ruščini še pogostejša.

3.3 Brezosebni povratni glagoli (posplošeni vršilec in odsotnost prizadetega)

Povratni glagoli, ki se uporabljajo v brezosebnih stavkih, se razlikujejo od PG z osebkovim in predmetnim pomenom po tem, da niso tvorjeni iz prehodnih glagolov. V danem prispevku se bom omejil na tip PG z brezosebnim pomenom s splošnim vršilcem, ki kaže na razlike med slovenščino in ruščino.¹⁰ Oglejmo si primere:

- (28) Tod se gre na Triglav. – Это дорога на Триглав.
- (29) Od tod se vidi Gorica. – Здесь видна Горица.
- (30) Tako se dela. – Так делают.
- (31) To se ne dela. – Так не делают.
- (32) Tukaj se govori nemško. – Здесь говорят по-немецки.

Ena izmed rab povratnih glagolov v slovenščini je, kakor opozarja A. Žele (2013: 120), splošnovršilska navajenost ali navadnost, ki se izraža s pomočjo oblike PG v 3. os. ed. Pri vseh teh primerih gre za zmanjševanje stopnje vršilskosti, pri čemer v nasprotju s PG s predmetnim pomenom mesta vršilca ne prevzame prizadeto. V ruščini se splošni osebek v podobnih deagentnih stavkih ne izraža s povratnimi glagoli, temveč s 3. os. mn. (30, 31 in 32) ali z drugimi jezikovnimi sredstvi (npr. 29 in 30).

4 Zaključek

Čeprav mi ni uspelo analizirati vseh skupin povratnih glagolov, lahko delno poskušam odgovoriti na vprašanje, ki sem ga zastavil na začetku. Katere skupine povratnih glagolov so pogostejše v slovenščini in v ruščini in kateri pomeni se izražajo s pomočjo PG?

Zdi se, da so v slovenščini pogostejši povratni glagoli z osebkovim pomenom, posebej pravi povratni in vzajemno povratni glagoli. Slovenski povratni glagoli preko naslonk *se* in *si* izraziteje diferencirajo vršilskost dejanja kot ruski povratni glagoli. V ruščini se vršilskost pogosto izraža z drugimi sredstvi: s povratnoosebno zaimkom *себя* in s pomočjo zaimenske besedne zveze *дыл дпыа*. Ruščina pozna bolj kompleksen sistem povratnih glagolov s predmetnim pomenom, pri katerem se stopnja vršilskosti zmanjšuje. Opozoril sem na izrazito produktivnost skupine dekvazitivnih povratnih glagolov v ruščini, ki označujejo nenadno spremembo stanja ob popolnem umikanju vršilca. Slovenščina pozna tovrstno rabo povratnih glagolov, a isti pomen pogosto izraža s pomočjo opisnega trpnika oz. glagola biti in trpnega deležnika stanja na *-n* in *-t*. Pri brezosebnih konstrukcijah sem obravnaval samo povratne glagole

⁹ Če bi pri teh primerih uporabili deležniške oblike (*Krompir je končno pečen. Perilo je končno oprano.*), bi izpostavili stanje, kar bi zmanjšalo poudarek na izteku dejanja.

¹⁰ Za podroben opis rabe povratnih glagolov pri brezagentnih konstrukcijah, ki jih ne bom analiziral v tej razpravi, glej Konickaja 2004.

s splošnovršilskim pomenom in opozoril, da se splošni osebek ob odsotnosti prizadetega v ruščini izraža z drugimi jezikovnimi sredstvi, najpogosteje s 3. os. mn.

Viri in literatura

- ГЕНЮШЕНЕ, Эмма Ш., НЕДЯЛКОВ, Владимир, 1991: Типология рефлексивных конструкций. Александр В. Бондарко (ur.): *Теория функциональной грамматики. Персональность. Залоговость*. Санкт Петербург: Наука. 241–312.
- ИСАЧЕНКО, Александр, 2003: Грамматический строй русского языка в сопоставлении с словацким: Морфология. Москва: Языки славянской культуры.
- ЈАКОПИН, Franc, 1968: *Slovnica ruskega knjižnega jezika*. Ljubljana: Državna Založba Slovenije.
- ЈАНКО-ТРИНИЦКАЈА, Надия А., 1962: *Возвратные глаголы в современном русском языке*. Москва: Издательство Академии Наук.
- КНЯЗЕВ, Юрий П., 2007: Грамматическая семантика: Русский язык в типологической перспективе. Москва: Языки славянских культур.
- КНЯЗЕВ, Юрий П., 2011: Пассивные и пассивоподобные возвратные конструкции с глаголами совершенного вида в русском языке. Храковский В.С. idr. (ur.). *Материалы и тезисы конференции, посвящённой 50-летию Петербургской типологической школы*. 94–99.
- КОНИЦКАЈА, Елена М., 2004: Безличные и функционально безличные глаголы со значением атмосферно-метеорологических явлений в литовском, словенском и русском языках. *Slavistica Vilnensis (Kalbotyra 53/2)*. 69–85.
- ЛЕТУЧИЙ, Александр Б., 2010: Возвратность. Материалы для проекта корпусного описания русской грамматики. На правах рукописи. Москва. <http://rusgram.ru>
- ПЛОТНИКОВА, Ольга С., 1990: *Словенский язык*. Москва: Московский Университет.
- РОГОРЕЛЕС, Breda, 1977: *Povzetek slovenske skladnje, strojepisni avtogram*. Ljubljana. Русская корпусная грамматика. Проект корпусного описания русской грамматики: <http://rusgram.ru>
- SEVER, Jože, DERGANČ, Aleksandra, 2010: *Ruska slovnica po naše*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- ШВЕДОВА, Наталия Ю. (ur.), 1980: *Русская грамматика*. Москва: Наука.
- ТОПОРИШИЧ, Jože, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja.
- ŽELE, Andreja, 2013: *Glagoli z obveznim prostim morfemom*. Frazeološka simfonija: sodobni pogledi na frazeologijo. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 119–124.